

19.37x24.65	1/8	עמוד 48	סגולה	03/06/2020	73215917-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מיעוט מוסלמי באירופה

גטו משלהם

במשך מאות שנים כבשו מוסלמים ארצות רבות והפכו את האסלאם לדת השלטת בהן. כיום הולכת ונוצרת תופעה חדשה שבה מוסלמים מתגוררים בארצות המערב הנוצריות כמיעוט. בתנאים החדשים פונים הוגים ומנהיגים מוסלמים למקור השראה בלתי צפוי - ההיסטוריה היהודית // תהילה ביגמן

18.71x25.92	2/8	49	עמוד	סגולה	03/06/2020	73215916-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

מיעוט מוסלמי באירופה

פעולתם של יהודים בניסיונם להתוות דרך למוסלמים החיים בארצותיהם כמיעוט דתי.

פעם שלישית אירופה

גל ההגירה הנוכחי של מוסלמים לאירופה החל לאחר מלחמת העולם הראשונה, עם התפשטות הקולוניאליזם האירופי, והתגבר לאחר מלחמת העולם השנייה. גל זה הורכב בעיקר ממהגרים שחיפשו פרנסה שתשפר את תנאי חייהם. היו בהם גם צעירים שהיגרו לאירופה כדי ללמוד שם באוניברסיטאות ולספוג את התרבות ואת הערכים המודרניים המערביים שאליהם נחשפו בזכות המשטרים הקולוניאליים שהשתלטו בכפייה על ארצות מוצאם, אך רובם היו כאמור אנשים קשי יום שלא הצליחו לפרנס את משפחותיהם בכבוד ונסעו בגפם לאירופה כדי למצוא עבודה מכובדת ולשלוח כסף הביתה. אט אט התבססו המוסלמים באירופה והקימו משפחות, ואחרים הביאו את משפחותיהם אחריהם. תנאי החיים הנוחים יחסית באירופה, הן מבחינה כלכלית הן מבחינת השמירה על זכויות הפרט, גרמו למיליוני מוסלמים שיכלו להרשות זאת לעצמם לחפש שם התחלה חדשה.

בהגתי לומר לאחינו במדינות זרות: נסו להקים לכם קהילה קטנה בתוך החברה הגדולה, אחרת תתמוססו בתוכה כמו מלח במים. מה ששמר על האופי היהודי במאות השנים האחרונות היה הקהילות הקטנות שלהם שהיו ייחודיות ברעיונות ובטקסים שלהן והיו ידועות בשם 'הגטו היהודי'. נסו ליצור לכם את 'הגטו המוסלמי' שלכם (Dr. Yousef Al-Qaradawi, *Priorities of The Islamic Movement in The Coming Phase*, p. 200).

כך, במלים מפורשות, דרש השייח' יוסוף אל-קרדאוי – שנחשב לגדול חכמי ההלכה המוסלמית הסונית כיום – מהמאמינים המוסלמים באירופה לאמץ לעצמם שיטות יהודיות כדי לשמור על קיומם. הדברים הם חלק ממשנה סדורה שפיתחו שייח' קרדאוי וחכמי הלכה נוספים במטרה להסדיר את אורחות חייהם של מיליוני המוסלמים שהיגרו לאירופה בעשרות השנים האחרונות. ציטוט זה הוא רק דוגמה אחת לשימוש הנרחב שעושים הוגים וכותבים מוסלמים בני זמננו בהיסטוריה היהודית ובדרכי

ללכת בעקבות היהודים. מסגד גדול הנבנה ליד בית הכנסת ברחוב פילדגייט שבמזרח לונדון, בעבר אזור יהודי

Corbis/Getty Images

18.44x25.63	3/8	עמוד 50	סגולה	03/06/2020	73215918-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מיעוט מוסלמי באירופה

מוסלמים באירופה – המיעוט החדש

מקרא למפה:
מדינות שבהן גרים מוסלמים:

רוב מוסלמי

50%-10%

10%-5%

5%-2%

2% <

בירות אירופיות
שכעשירית
מתושביהן מוסלמים

ערים גדולות באירופה
שכחמישית
מתושביהן מוסלמים

הנתונים על פי מרכז המחקר פיו (2016), מרכז המחקר של ה-CIA ואתר ויקיפדיה

שנות אינקוויזיציה ארוכות (ראו תהילה ביגמן, "סהר באפלה", גיליון 102). מוסלמים חזרו לאירופה שנית כאשר האימפריה העות'מאנית הגיעה בכיבושה עד שערי וינה ושלטה בדרום מזרח אירופה במשך מאות שנים. בשלהי התקופה העות'מאנית החל האימפריאליזם האירופי, ואז היו מוסלמים שחיו בארצות מוסלמיות תחת משטרים אירופיים. המוסלמים המתגוררים כיום באירופה לא הגיעו אליה בעקבות מהלך צבאי של כיבוש והשתלטות בכוח, ובניגוד לקודמיהם הם לא

זו לא הפעם הראשונה בהיסטוריה שבה קהילות מוסלמיות גדולות חיות על אדמת אירופה. כבר במאה השמינית נכבשו חלקים מאירופה במהלך מסעות הכיבוש של האימפריה המוסלמית ברחבי העולם. מוסלמים התיישבו אז במזרח אירופה וכמוכן גם בספרד. ההתיישבות המוסלמית בספרד – שכונתה על ידי המוסלמים אנדלוס – הייתה מהמפוארות ביותר בתרבות האנושית אי פעם. תקופה זו הסתיימה באורח אכזרי למדי כאשר הנוצרים השיבו לידם את ספרד וגירשו ממנה את כל המוסלמים לאחר

// בניגוד לעבר, המוסלמים המתגוררים כיום באירופה לא הגיעו אליה ככובשים, הם היגרו לאירופה מרצונם החופשי ומבחירה אישית

19.59x26.88	4/8	עמוד 51	סגולה	03/06/2020	73215919-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מיעוט מוסלמי באירופה

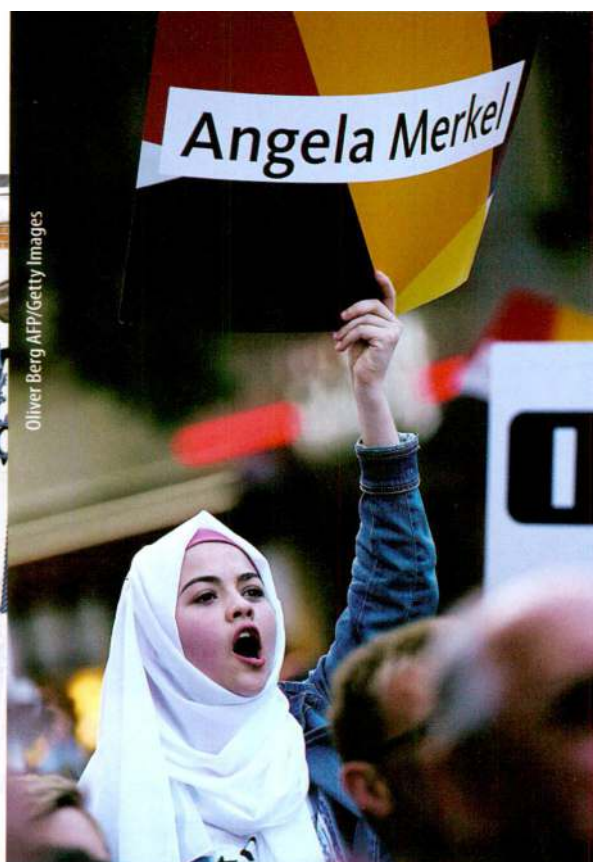

האם מותר להשתתף בהליך פוליטי במדינה של כופרים? צעירה מוסלמית מניפה שלט תמיכה בנשיאת גרמניה, 2017; זוג מוסלמי יוצא מקלפי הממוקמת בבית הספר ננסיית הצלבון שבלונדון, 2017

הציע ללכת בעקבות היהודים. השייח' יוסוף אל-קרדאווי בכנס בתורכיה, 2016
Orhan Akkanat/Getty Images

הפוליטית, אפילו באמצעות הצבעה בבחירות, ובכך למועשה להכיר במערכת זו? האם יש תוקף הלכתי לפסיקות של בתי משפט אזרחיים, והאם מותר בכלל להישפט בערכאות שאינן מתנהלות על פי ההלכה המוסלמית? האם יש לקבל את חוקי המדינה? ההתנהלות היומיומית מחייבת מוסלמי המתגורר בארצות שאינן מוסלמיות להתמודד עם השאלות העקרוניות הללו.

כל מוסלמי נתקל גם בשאלות יומיומיות במהלך התנהלותו במערכות החברתיות והממסדיות: האם מותר לנהל חשבון בבנק המלווה בריבית שאסורה לפי האסלאם? האם מותר להתפלל ביחידות, וכיצד מתפללים במקום שאין בו מסגד? האם למוסלמים שערבית אינה שפת אמם מותר להתפלל בשפה אחרת? האם מותר לעבוד במסעדה שמוכרים בה חזיר? האם חובה ללכת בלבוש דתי במרחב הציבורי, ומה עושים במקרה שחוקי המדינה אוסרים זאת? האם מותר לקיים מערכת יחסים חברית עם נוצרים? האם מותר לאחל לשכן הנוצרי חג שמח בחג המולד ואיך להתייחס לסמלי הנצרות? האם מותר להתחתן עם נוצרים? עד איזו שעה צמים ברמדאן במדינות שבהן השקיעה מאוחרת מאוד והלילה קצרצר? מה עושים במדינות שבהן שחיטה על פי חוקי האסלאם ועריכת ברית מילה אסורות? שאלות אלה ורבות נוספות – שרובן נוגעות בזהות האישית

מצויים בעמדת כוח אלא בעמדת נחיתות מכל הבחינות – מספרית, חברתית וכלכלית – מול חברת הרוב האירופית. הם היגרו לאירופה מרצונם החופשי ומבחירה אישית. איש לא כפה עליהם מגורים כמיעוט תחת משטר לא אסלאמי, ואיש אינו מכריח אותם להמשיך להיות נאמנים למסורת ולזהות האסלאמית. ואכן, רובם המכריע של המוסלמים האירופים אינם דתיים. הם משתלבים בחברת הרוב ובהדרגה משילים מעצמם את האסלאם.

להיות מיעוט מוסלמי

החיים בסביבה שבה הרוב אינו מוסלמי והשלטון המרכזי אינו מתנהל על פי חוקי האסלאם מציבים בפני המאמין המוסלמי שאלות רבות, שהמרכזית שבהן היא האם יש הצדקה לחיות במקום שבו לא ניתן לקיים את מצוות הדת במלואן, ואם כן, מהו תוקפן של המצוות במציאות כזו.

החזון המוסלמי הבסיסי הוא שהאנושות כולה תקבל על עצמה את חוקי השריעה – ההלכה המוסלמית – הנתפסים באסלאם כמערכת חוקים אוניברסלית שאינה מכירה בזכות קיומן של מערכות חוק אחרות. האם מוסלמי יכול לשמש עובד מדינה או נציג ציבור ובכך לייצג למעשה משטר הנוגד את החזון האוניברסלי? האם מותר לו להשתתף באופן כלשהו במערכת

19.64x25.5	5/8	עמוד 52	סגולה	03/06/2020	73215921-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מיעוט מוסלמי באירופה

כך שיוכלו להמשיך לקיים מצוות, להיות קשורים לאומת המאמינים ולחוש כי גם לחייהם בארצות נכר יש משמעות ושליחות. בנוסף שואבים המנהיגים השראה מחברות מיעוטים אחרות שהצליחו לשמור על זהותן ומנסים ללמד את צאן מרעיתם כיצד עושים זאת. העם היהודי, שרוב השנים עברו עליו בגלות, הצליח לשמור את זהותו לצד השתלבות בחברת הרוב במטרה לקדם את האינטרסים שלו, ועל כן הוא מהווה בעיני המנהיגים האסלאמיים מודל להערכה ולחיקוי.

שייח' טהא ג'אבר אל-עלוואני, הפוסק המרכזי שפיתח את הלכות המיעוטים המוסלמיים והעניק להן גושפנקה, כותב בחיבורו 'היבטים יסודיים בהלכות מיעוטים':

בסיס הקיום של המיעוטים [המוסלמיים באירופה] מושתת על יסודות אחדים: ... יצירת קשרים בין הקהילות השונות, בניית הזהות התרבותית על יסוד הייחודיות של המיעוט והקמת [רשת] ביטחון אישי ותמיכה חברתית. [כל אלה] כפי שנהוג בקהילות היהודיות (טהא ג'אבר אל-עלוואני, 'זוהר תאסיסה פי פקה אל-אקליאת').

ובהגדרת גבולות הקהילה – אינן מעסיקות מוסלמים בארצות האסלאם, אך הן לחם חוקן של קהילות מוסלמיות במערב, וכדי להשיב עליהן נעזרים חכמי השריעה במגוון פתרונות.

השתלבות ללא היטמעות

האתגרים הניצבים בפני המעוניינים לשמור על הזהות האסלאמית ועל זיקתם לאמונה ולאורח החיים המוסלמי הם עצומים. כאן נכנסים לזירה חכמי ההלכה והמנהיגים הדתיים. מנהיגי הקהילות המוסלמיות וחכמי ההלכה המוסלמים ברחבי העולם מנסים להקים מנגנונים שיקלו על המאמינים את תנאי החיים הפיזיים ואת השמירה על זהותם העצמית כמוסלמים. בבואם לעשות כן הם מחפשים פתרונות בהלכה המוסלמית וגם מחוצה לה.

בעשרות השנים האחרונות התפתח באסלאם ענף הלכתי חדש המכונה 'פקה אל-אקליאת אל-מסלמה' – הלכות המיעוטים המוסלמיים. לא נאריך באופיו ובתרומתו של ענף זה לאסלאם, אך נציין שעיקר מטרתו הוא מציאת היתרים והקלות הלכתיות עבור מוסלמים החיים מחוץ לארצות האסלאם

מיעוטים במקור. מדור לבשר חלאל – המקבילה המוסלמית לבשר כשר – בסופרמרקט

להתחבר להיסטוריה היהודית למרות ההתנגדות הפוליטית בהווה. יהודי חרדי ומוסלמי בהפגנה נגד התקיפה של הבריטים והאמריקנים בעיראק, 2002
Nicolas Asfour AFP/Getty Images

// החזון המוסלמי הוא שהאנושות כולה תקבל על עצמה את חוקי השריעה והוא אינו מכיר בזכות קיומן של מערכות חוק אחרות

19.38x25.54	6/8	עמוד 53	סגולה	03/06/2020	73215922-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

מיעוט מוסלמי באירופה

להיות מיעוט בלי לוותר על זהות.
שער הגטו בוונציה

צילום: Tony Hisgett

האם דפוס ההנהגה של הקהילה
היהודית הסגורה יתאימו
למוסלמים? 'סצנה יהודית',
קרל שליכר, המאה ה-19

בית המכירות המפל

המיעוטים, אך דרוש שלב נוסף שגם בו הניסיון
היהודי משמש מודל לחיקוי. היהודים הקימו
במהלך הדורות שדולות שפעלו למענם במערכות
הפוליטיות ובמשטרים שבהם חיו, וההוגים
המוסלמים קוראים לקהילותיהם להיות מעורבות
יותר בפוליטיקה. שיח' עלוואני למושל קובע:

השתתפות בחיים הפוליטיים והציבוריים היא
חובה על המוסלמים כדי להגן על זכויותיהם
ולתמוך באחיהם לאמונה בכל מקום שיהיו
... כדי לשפר את מצבם, לשנות את המשטר
והחוקים שמשפיעים על חייהם [וכן] על
ההחלטות המדיניות שיש להן זיקה לעמים
המוסלמיים האחרים (טהא ג'אבר אל-עלוואני,
שם).

קראווי עוסק גם הוא בעניין זה בספרו 'בעניין
הלכות המיעוטים המוסלמיים' וכותב במפורש:

אסור שהמערב יהיה נתון להשפעת היהודים
בלבד בכל התחומים בהתאם למטרותיהם
(יוסף אל-קראווי, 'פי פקה אל-אקליאת אל-
מסלמה', עמ' 33).

לקריאתו של קראווי למוסלמים להשתתף
בבחירות במטרה להשפיע על תוצאותיהן
ולהשתלב בעמדות השפעה נלווה ניחוח
אנטישמי כלפי יהודים. הוא מתייחס אליהם
כגורם השראה, אך גם כמיעוט מתחרה, ואפשר

שיח' עלוואני מבקש להתוות עבור המוסלמים
את הדרך לשמור על קיומם הפיזי והרוחני כאחד,
ורואה ברשת החברתית והקהילתית שאפיינה
את היהודים בכל פזורותיהם גורם עוצמתי ומקור
כוח שסייע להם להתקיים ולשגשג גם בתקופות
ובאזורים שבהם הם היו בנחיתות מספרית
וכלכלית.

עלוואני וקראווי, שדבריו הובאו בפתיחה,
מבססים שניהם את גישתם לקיום המוסלמי
בארצות אירופה על הדוגמה היהודית. שיח'
קראווי ניסח זאת במלים:

שמרנות ללא היבדלות ופתיחות ללא היטמעות
(Priorities of The Islamic Movement in)
(The Coming Phase, p. 200).

השאיפה היא שהמוסלמים יהיו חלק בלתי נפרד
מהחברה הסובבת אותם, אך בו זמנית ישמרו על
סממני זהות ברורים.

שתדלנות ומעורבות פוליטית

אולם יצירת מסגרות אוטונומיות בתוך חברת
הרוב כדי לחיות לפי העיקרון של השתלבות בלא
היטמעות אינה מספיקה. המרחבים האוטונומיים
הללו יוצרים אמנם מסגרת בטוחה יחסית לקהילות

19.35x25.72	7/8	54	עמוד	סגולה	03/06/2020	73215920-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

מיעוט מוסלמי באירופה

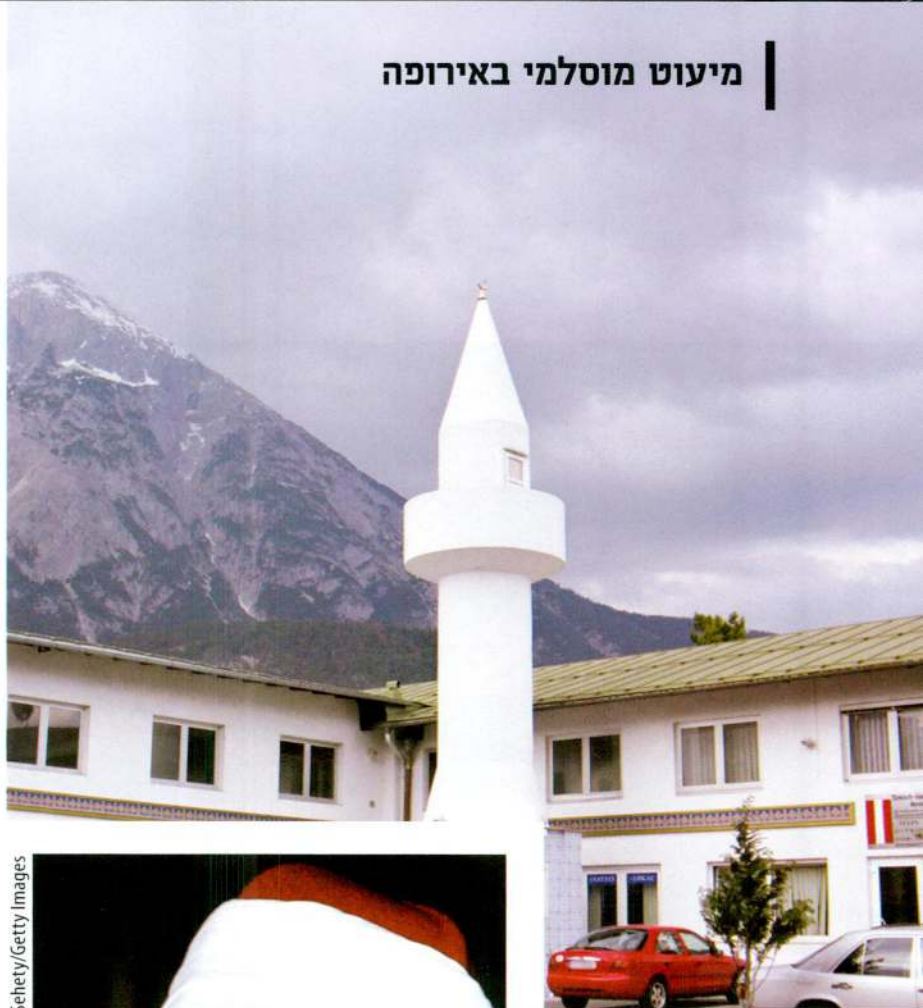
לחוש את הקנאה העומדת ביסודם של דבריו. לצד השאיפה לחקות את שתי התופעות המרכזיות שאפיינו – ומאפיינות עד היום – את קיומו של העם היהודי בתפוצות, יש התייחסות גם למנהיגים יהודים מסוימים שהעלו את העם היהודי על במת ההיסטוריה ושינו את גורלו.

ציונות של מוסלמים

פעילותו של בנימין זאב הרצל ומאמצי המדיניים לשכנע את מנהיגי העולם להקים בית לאומי לעם היהודי זוכים לאזכורים לא מעטים אצל הוגים מוסלמים המבקשים לרתום את עמם לפעילות פוליטית המשנה סדרי עולם. בכנס שעסק במצב המיעוטים המוסלמיים באירופה אשר נערך בסעודיה ב-1986 תיאר העיתונאי המצרי מוחמד אל-סמאן את פעילותו של הרצל וביקש לשאוב ממנו השראה. הוא הציג את הרצל כמופת לאדם בעל השפעה שהשתמש במעמדו כדי לסייע לעמו, וקרא לכל מוסלמי החי באירופה לשאוף לחקות אותו. לדבריו על המוסלמים להפיץ את האסלאם ולהגיע למוקדי השפעה כך שיוכלו לפעול למען האומה המוסלמית ורווחתה.

בספר 'אויבי, מורי' דנים המחברים בהשפעתם של מנהיגים ציונים על הוגים מוסלמים, ומביאים כדוגמה את דבריו של מוחמד אל-ע'זאלי, הוגה מוסלמי בן המאה העשרים, על חיים ויצמן. ע'זאלי מתאר את פעילותו של ויצמן כמדען ואת תרומתו למאמץ המלחמתי של בנות הברית במלחמת העולם כשגילה שיטה להפיק ממקורות צמחיים את האצטון – אחד ממרכיביו של חומר הנפץ שבו השתמשו הבריטים. הגאונות שאותה מייחס ע'זאלי לוויצמן לא התמצתה בהמצאת השיטה לייצור אצטון בלבד, אלא בעיקר ברתימת ההמצאה לצורכי העם היהודי. ויצמן לא היה מעוניין בטובת הנאה אישית, ובתמורה לתרומתו הוא ביקש מהממשלה הבריטית את הצהרת בלפור. אל-ע'זאלי כותב בהערצה גלויה:

המדען היהודי הזה שירת את (בני) עדתו ושבטו. הוא חשב על עמו ולא על עצמו, שירת את אמונתו ולא את יצרו, והשתמש בכישרונו המדעי כדי לכנס את פזורת אומתו (אוריה שביט ואופיר וינטר, 'אויבי, מורי' – הציונות וישראל במשנתם של אסלאמיסטים וליברלים ערבים', עמ' 105).

Mohamad al Sehty/Getty Images

קיום של מיעוט השומר על אמונתו לא היה שכיח בהיסטוריה המוסלמית. מסגד בעיירה טלפס בהרי טירול שבאוסטריה

צילום: Hafelekar

הציע ללמוד מהמחויבות הפוליטית של יהודים כמו וייצמן והרצל לעזור לעמם. מוחמד אל-ע'זאלי

צילום: Carl Pletzer

17.49x25.43	8/8	עמוד 55	סגולה	03/06/2020	73215923-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינו - 80790					

מיעוט מוסלמי באירופה

ההתארגנות הפוליטית יוצרת קושי תאולוגי אך מאפשרת למוסלמים באירופה לפעול למען אחיהם. הפגנת הזדהות עם העם הסורי, רומא, 2017
Giuseppe Ciccia/Getty Images

// קרדאווי מתייחס ליהודים כגורם השראה, אך גם כמיעוט מתחרה, ואפשר לחוש את הקנאה העומדת ביסודם של דבריו

מוסלמים החיים כמיעוט באירופה הם תופעה חדשה ולא מוכרת. האסלאם נוצר כדת שלטת, ודיני האסלאם מותאמים למציאות כזו. בעקבות המציאות שהשתנתה נדרשת דרך חיים חדשה, וכדי להתוותה מפנים כיום אנשי רוח מוסלמים את מבטם באומץ גם כלפי מוקדי השראה שהם אולי פחות צפויים. העם היהודי, ההיסטוריה היהודית ואפילו אישים ציונים מהווים מודל לחיקוי עבור הוגים המבקשים לסייע למוסלמים לעמוד באתגרים הניצבים בפניהם כיום ולצאת כשירים על העליונה. ם

תהילה ביגמן

דוקטורנטית בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית. עוסקת במשפט השוואתי ובאתגרי ההלכה המוסלמית במדינות לא מוסלמיות

על אף שהתנועה הציונית ומדינת ישראל הן אויבות מרות של העם הערבי בכלל ושל הפלשתינים בפרט, הוגים מוסלמים רואים אותן כסיפור הצלחה ומבקשים להעתיק מהן דפוסי פעולה ולשאוב השראה ממנהיגיהן עבור המוסלמים.

ערבים זה לזה

המוסלמים מבקשים ללמוד מהיהודים גם את העיקרון של ערבות הדדית הקושר בין יהודים על אף שאין ביניהם היכרות אישית ועל אף שאינם בני אותה קהילה.

כאשר נשאל שיח' קרדאווי מהן חובות המוסלמים הגרים באירופה השיב כי בנוסף לנאמנות למשפחה, לזהות האסלאמית ולחברי הקהילה קיימת חובה להגן גם על זכויות האומה המוסלמית ולקדם אותן. גם במקרה זה הוא אינו מהסס להשתמש בדוגמה היהודית:

החובה לאמץ את זכויות האומה המוסלמית ולתמוך בהן כוללת הגנה על זכויות [המוסלמים בכל מקום] ... מתוך כוונה כנה להחזיר את הזכויות הבלתי מעורעות לבעליהן הלגיטימיים. היום אנו רואים את היהודים מארבע קצוות תבל תומכים בישראל ומגבים אותה, ואנחנו קוראים לכל המוסלמים בכל מקום בעולם להכריז כי הגיע הזמן להגן על זכויות האומה המוסלמית (אתר Islam Online).